tijdens de duur van een (in)formatieopdracht. Tot vorige week moesten de studenten leren dat een belangenconflict de parlementaire procedure 120 dagen opschort. Maar donderdag ging iedereen er opeens van uit dat die periode eigenlijk veel korter is en dat het parlement al meteen het splitsingsvoorstel kon stemmen. Maar is die periode niet juist veel langer dan 120 dagen? Want enig telwerk leert dat het vorige belangenconflict, van het Waals Parlement, de parlementaire procedure liefst 268 dagen heeft opgeschort. Hoe kan dat dan?

GRONDWET

De waarheid is dat België een land geworden is van institutionele klungelarij en bricolage. Als dat in hun kraam past, vinden de particraten ter plekke nieuw 'gewoonterecht' uit. En als een regel hun niet aanstaat, leggen ze die gewoon naast zich neer. De grondwet schrijft ondubbelzinnig voor dat een van de senatoren van de Nederlandse taalgroep in Brussel moet wonen. Als dat toevallig het geval is, zoveel te beter. Indien niet (zoals in de periode 1999-2003), dan doen de politici simpelweg alsof die regel niet bestaat.

Het gaat vandaag zelfs zover dat ook de fundamenten van ons institutionele model op losse schroeven komen te staan. Tot voor kort leerden door de kiezer is verkozen, en dus geen directe democratische legitimiteit heeft.

Door de opeenvolgende staatshervormingen zijn onze instellingen verworden tot een onontwarbaar kluwen. Het is een hallucinante opeenstapeling van grendels, blokkeringsmechanismen, speciale regelingen en uitzonderingen op de uitzonderingen. Het is een met elk institutioneel compromis hoger geworden vuilnisbelt, met daarboven een zwerm politieke meeuwen op zoek naar een bruikbare hap.

ROMEINEN

Deze verregaande institutionele normvervaging is symptomatisch voor het fin de régime dat we momenteel beleven. Die decadentie van het Belgische regime komt nog het best tot uiting in de manier waarop sommigen nu nostalgisch terugblikken naar vroegere tijden. Een beetje zoals de Romeinen tijdens de crisissen van het keizerrijk de oude republiek idealiseerden. Waarbij ze dan wel gemakshalve vergaten dat de keizers juist aan de macht waren gekomen omdat de republiek niet meer werkte.

Vandaag krijgen we te horen dat het vroeger zoveel beter was met echte staatslieden die het algemeen belang voor ogen hadden en nog in staat waren 'eerbare' communautaire compromissen

EXPORTPRODUCT

Er is een tijd geweest dat de Belgische elite zichzelf wijs probeerde te maken dat België een institutioneel gidsland was voor de wereld. De bricolage waarmee men het voortbestaan van een pseudofederaal België nu al veertig jaar kunstmatig rekt, werd daarbij verheven tot een hoogtechnologisch exportproduct. En zie, heel de wereld keek vol bewondering toe hoe wij twee verschillende culturen op een vreedzame wijze lieten samenleven. Als dat al ooit het geval is geweest, dan is daar toch wel definitief een einde aan gekomen tijdens de politieke crisis van 2007. Vandaag is het zover gekomen dat het Belgische institutionele 'model' zowat iedereen, in binnen- én buitenland, met walging vervult.

België is een hallucinante opeenstapeling van grendels, blokkeringen, speciale regelingen en uitzonderingen op de uitzondering.

Jean-Luc Dehaene wilde het probleem blijkbaar oplossen door de vuilnisbelt nog wat op te hogen met allerlei kronkelige regelingen. De voogdij over de zes faciliteitengemeenten zou worden daag al als een confederaal systeem, met twee verschillende publieke opinies, twee partijsystemen en zelfs twee verschillende 'federale' coalities. De kloof tussen het federale wettelijke land en het confederale werkelijke land wordt met de dag groter.

CONFEDERATIE

Om die kloof te dichten moeten we België vertimmeren tot een echte confederatie. Tot een model waarbij Vlaanderen en Franstalig België twee soevereine deelstaten vormen van de Europese Unie, die in een grondwettelijk verdrag vastleggen wat ze nog samen willen doen en hoe de gemeenschappelijke hoofdstad Brussel zal worden bestuurd. Een model waarbij enkel nog de deelparlementen rechtstreeks worden verkozen, en waarbij de confederale regering, met zeer beperkte bevoegdheden, bestaat uit de samengevoegde deelregeringen.

Crisissen zijn uitdagingen, en de uitdaging van vandaag bestaat erin om het volgekribbelde blad van de Belgische pseudofederatie eindelijk om te slaan, om voluit te kiezen voor een nieuw confederaal partnership met de Franstaligen. Want de historische woorden van Yves Leterme (op 14 juli 2008) zijn vandaag actueler dan ooit : 'Het overlegmodel op louter federaal niveau heeft zijn limieten bereikt.'

Franstalige socialisten in de regering zitten, de sp.a niet. Dat zou echter niet anders zijn voor de liberalen of de christendemocraten, wanneer bijvoorbeeld de MR in de regering zou zitten en Open VLD niet.

In geen enkel ander land zijn partijen opgesplitst naar taal, ook al spreekt men er verschillende talen, zoals in Zwitserland. Ook in België waren de partijen tot 50 jaar geleden niet opgesplitst. Er waren bijgevolg minder partijen nodig om een regering te vormen, en er waren minder partijvoorzitters. Het is duidelijk dat een land besturen gemakkelijker gaat met minder partijen.

De splitsing van de partijen en de federalisering hebben niet tot meer welvaart geleid, integendeel.

De splitsing van de partijen naar taalrol en de federalisering hebben niet tot meer welvaart geleid, integendeel. Onze geldelijk uitgedrukte welvaart, het bbp, is er in verhouding tot andere landen op achteruitgegaan. Dat is uiteraard te wijten aan de vermeerdering van het 'bestuurlijk apparaat', dat sindsdien meer dan verdubbelde in omvang, maar ook aan de meer ingewikkelde besluitvorming.

De vraag is of anno 2010 de taal een fundamenteler element is in de politieke keuze dan de typisch maatschappelijke waarden volgens dewelke de politieke partijen in andere landen zijn opgedeeld. Het is in die zin moeilijk te begrijpen dat liberalen van alle landen in het Europees Parlement één fractie vormen onder leiding van Guy Verhofstadt, terwijl de MR en de Open VLD géén gemeenschappelijke fractie hebben in het Belgische parlement. Hetzelfde is waar voor socialisten en christendemocraten.

Als dit land de voorbije 50 jaar maar één socialistische, één christendemocratische en één liberale partij zou hebben gehad, zou er nooit een BHV-probleem zijn geweest. Dat is zeker.

■ **Roland Duchâtelet** leidt Melexis, de fabrikant van computerchips voor de autosector. Hij is senator voor Open VLD.

Politieke **versnippering** tegengaan is geen panacee

Politieke versnippering weerspiegelt grondige maatschappelijke veranderingen. Die tover je niet institutioneel weg.

Pascal Delwit

- **Is** politicoloog aan de Université Libre de Bruxelles (ULB).
- **Acht** onderhandelingen complexer omdat ze nu minder globaal en geïntegreerd moeten verlopen.
- **Vindt** ook de asymmetrische regeringen en de politieke versnippering pijnpunten.

De poging om een oplossing te vinden voor de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde is mislukt. De kansen op een akkoord zijn in elk geval zeer klein. Hoe moeten we die nieuwe mislukking opvatten? Er zijn vele antwoorden, met twee belangrijke nieuwe elementen.

De regionalisering, de communautarisering en het federalisme beginnen grote politieke en institutionele effecten voort te brengen. Het louter bestaan van de gewesten en de gemeenschappen maakt onderhandelingen complexer omdat de aanpak van problemen nu minder globaal en minder geïntegreerd is. Minder geïntegreerd, omdat nu in elke partij verantwoordelijken zijn die de federale visie verdedigen en anderen die de regionaal-communautaire zienswijze verdedigen.

Bovendien heeft de ontkoppeling van de verkiezingen de asymmetrie geïntroduceerd. Die tussen de federale regering en de regio's is er gekomen na de regionale verkiezingen van 2004. In 2009 is die asymmetrie nog versterkt. Open VLD zit (zat) federaal in de meerderheid en zit regionaal in de oppositie. Voor de MR geldt aan Franstalige kant hetzelfde. Voor de sp.a, de N-VA en Ecolo geldt het omgekeerde. CD&V, PS en cdH zitten overal in de meerderheid, en Vlaams Belang, LDD en Groen! (Brussel uitgezonderd) zitten overal in de oppositie.

Door d nauwe verwevenheid van het politieke op federaal en op regionaal niveau wijzigt deze situatie de werking van de politiek aanzienlijk.

Een ander belangrijk element is de steeds grotere politieke versnippering. In het federale parlement zitten nu vertegenwoordigers van liefst twaalf partijen: CD&V, Open VLD, sp.a, LDD, Vlaams Belang, Groen!, N-VA, PS, MR, Ecolo, cdH en Front National. Bij de verkiezingen van 1950 haalde de CVP in Vlaanderen 60 procent van de stemmen en had ze bijna 35 procentpunten voorsprong op de tweede, de BSP. Bij de regionale verkiezingen van 2009 kreeg CD&V 22,9 procent van de stemmen, een belachelijk zwakke score voor de grootste formatie. In de jaren 50 haalden de belangrijkste politieke families, de socialisten en de christendemocraten, samen 85 procent. Vandaag geen 40 procent.

Bijt de slang zich bij doorgedreven federalisme niet in de eigen staart?

Die fragmentatie heeft enorme gevolgen. Ze maakt het noodzakelijk verschillende partners samen te brengen om aan een parlementaire meerderheid te geraken, en er zijn aanzienlijk wat partners nodig bij onderhandelingen. Aan speciale meerderheden komen lijkt onmogelijk geworden.

Kunnen die fragmentatie en haar gevolgen worden vermeden? Er zijn twee stromingen. Institutionalisten menen dat de juridische en institutionele contrainte sterke effecten heeft. Anderen zien instituties vooral als product van de maatschappij.

Volgen we de eerste school, dan zou de kieswet wijzigen naar meerderheidsmodel laten vermoeden dat een verkiezing volgens het meerderheidsprincipe ('the winner takes it all') de parlementaire vertegenwoordiging zou kunnen wijzigen: er zouden zich duidelijke meerderheden aftekenen. De politieke versnippering zou dus simpelweg worden tegengaan door de kieswet te wijzigen.

De andere school zal opmerken dat de politieke fragmentatie toch is geëvolueerd, zonder dat het kiessysteem is gewijzigd. Wat zou aantonen dat het kiesstelsel op zich geen effecten teweegbrengt, wel dat die effecten variëren in functie van maatschappelijke ontwikkelingen en van de nationale cultuur. Het verkiezingssysteem is identiek in Groot-Brittannië, India en Canada, maar resulteert toch niet in dezelfde politieke configuraties. Voor Griekenland, Spanje en Portugal geldt dan weer dat hun proportionele systemen vandaag quasitweepartijenstelsels baren.

KANALISEREN

Bovendien valt af te wachten of de effecten wel dezelfde zouden zijn bij Franstaligen en Vlamingen. Men zal opwerpen dat er dan een andere institutionele weg kan worden ingeslagen: die van een doorgedreven federalisme - verkeerdelijk 'confederalisme' genoemd. Daar is toch een sterke vraag naar in Vlaanderen. Maar bijt de slang zich dan niet in de eigen staart? Want waar is de politieke versnippering het indrukwekkendst in België en Europa? In Vlaanderen, en ook meer en meer in Nederland, dat er vaak model staat.

Deze kanttekeningen hoeven natuurlijk een institutioneel debat niet te verhinderen. Maar ze moeten ons ook hoeden voor naïviteit: politieke versnippering is een culturele en politieke vertaling van fundamentele wijzigingen in de maatschappij, vooral in Vlaanderen. Een institutionele verandering kan die misschien wel kanaliseren, maar ze kan hun uitdrukking niet verhinderen.

COLOFON **DE TIJD**

ADRES
Mediafin, Havenlaan 86c, bus 309 1000 Brussel
Tel. +32 (0)2 423.16.11 ; op werkdagen van 8u30 tot 18u
ABONNEMENTEN & DISTRIBUTIE
Tel. 0800 55 150, Fax +32 (0)2 454.28.32, abo@tijd.be
REDACTIE
Tel. : +32 (0)2 423.18.40 , Fax: +32 (0)2 423.18.15
Lezers: reacties@tijd.be, Persberichten: persberichten@tijd.be, Opinie: opinie@tijd.be
REKENING
Mediafin: 412-7058051-21
BTW-NUMMER
404.800.301

ADVERTENTIES
Trustmedia Tel. (02) 422 05 11, Fax (02) 422 05 10, info@trustmedia.be
ALGEMEN DIRECTEUR
Dirk Velghe
OPERATIONEEL DIRECTEUR
Dieter Haerens
REDACTIEDIRECTEUR
Frederik Delaplace
FINANCIEEL DIRECTEUR
Arnaud Delmarcelle

mediafin | DE TIJD is een uitgave van Mediafin

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER: DIRK VELGHE, HAVENLAAN 86C, BUS 309, 1000 BRUSSEL

TIJD, ZATERDAG 24 APRIL 2010

tijdens de duur van een (in)formatieopdracht. Tot vorige week moesten de studenten leren dat een belangenconflict de parlementaire procedure 120 dagen opschort. Maar donderdag ging iedereen er opeens van uit dat die periode eigenlijk veel korter is en dat het parlement al meteen het splitsingsvoorstel kon stemmen. Maar is die periode niet juist veel langer dan 120 dagen? Want enig telwerk leert dat het vorige belangenconflict, van het Waals Parlement, de parlementaire procedure liefst 268 dagen heeft opgeschort. Hoe kan dat dan?

GRONDWET

De waarheid is dat België een land geworden is van institutionele klungelarij en bricolage. Als dat in hun kraam past, vinden de particraten ter plekke nieuw 'gewoonterecht' uit. En als een regel hun niet aanstaat, leggen ze die gewoon naast zich neer. De grondwet schrijft ondubbelzinnig voor dat een van de senatoren van de Nederlandse taalgroep in Brussel moet wonen. Als dat toevallig het geval is, zoveel te beter. Indien niet (zoals in de periode 1999-2003), dan doen de politici simpelweg alsof die regel niet bestaat.

Het gaat vandaag zelfs zover dat ook de fundamenten van ons institutionele model op losse schroeven komen te staan. Tot voor kort leerden

door de kiezer is verkozen, en dus geen directe democratische legitimiteit heeft.

Door de opeenvolgende staatshervormingen zijn onze instellingen verworden tot een onontwarbaar kluwen. Het is een hallucinante opeenstapeling van grendels, blokkeringsmechanismen, speciale regelingen en uitzonderingen op de uitzonderingen. Het is een met elk institutioneel compromis hoger geworden vuilnisbelt, met daarboven een zwerm politieke meeuwen op zoek naar een bruikbare hap.

ROMEINEN

Deze verregaande institutionele normvervaging is symptomatisch voor het fin de régime dat we momenteel beleven. Die decadentie van het Belgische regime komt nog het best tot uiting in de manier waarop sommigen nu nostalgisch terugblikken naar vroegere tijden. Een beetje zoals de Romeinen tijdens de crisissen van het keizerrijk de oude republiek idealiseerden. Waarbij ze dan wel gemakshalve vergaten dat de keizers juist aan de macht waren gekomen omdat de republiek niet meer werkte.

Vandaag krijgen we te horen dat het vroeger zoveel beter was met echte staatslieden die het algemeen belang voor ogen hadden en nog in staat waren 'eerbare' communautaire compromissen

EXPORTPRODUCT

Er is een tijd geweest dat de Belgische elite zichzelf wijs probeerde te maken dat België een institutioneel gidsland was voor de wereld. De bricolage waarmee men het voortbestaan van een pseudofederaal België nu al veertig jaar kunstmatig rekt, werd daarbij verheven tot een hoogtechnologisch exportproduct. En zie, heel de wereld keek vol bewondering toe hoe wij twee verschillende culturen op een vreedzame wijze lieten samenleven. Als dat al ooit het geval is geweest, dan is daar toch wel definitief een einde aan gekomen tijdens de politieke crisis van 2007. Vandaag is het zover gekomen dat het Belgische institutionele 'model' zowat iedereen, in binnen- én buitenland, met walging vervult.

België is een hallucinante opeenstapeling van grendels, blokkeringen, speciale regelingen en uitzonderingen op de uitzondering.

Jean-Luc Dehaene wilde het probleem blijkbaar oplossen door de vuilnisbelt nog wat op te hogen met allerlei kronkelige regelingen. De voogdij over de zes faciliteitengemeenten zou worden

daag al als een confederaal systeem, met twee verschillende publieke opinies, twee partijsystemen en zelfs twee verschillende 'federale' coalities. De kloof tussen het federale wettelijke land en het confederale werkelijke land wordt met de dag groter.

CONFEDERATIE

Om die kloof te dichten moeten we België vertimmeren tot een echte confederatie. Tot een model waarbij Vlaanderen en Franstalig België twee soevereine deelstaten vormen van de Europese Unie, die in een grondwettelijk verdrag vastleggen wat ze nog samen willen doen en hoe de gemeenschappelijke hoofdstad Brussel zal worden bestuurd. Een model waarbij enkel nog de deelparlementen rechtstreeks worden verkozen, en waarbij de confederale regering, met zeer beperkte bevoegdheden, bestaat uit de samengevoegde deelregeringen.

Crisissen zijn uitdagingen, en de uitdaging van vandaag bestaat erin om het volgekribbelde blad van de Belgische pseudofederatie eindelijk om te slaan, om voluit te kiezen voor een nieuw confederaal partnership met de Franstaligen. Want de historische woorden van Yves Leterme (op 14 juli 2008) zijn vandaag actueler dan ooit : 'Het overlegmodel op louter federaal niveau heeft zijn limieten bereikt.'

Franstalige socialisten in de regering zitten, de sp.a niet. Dat zou echter niet anders zijn voor de liberalen of de christendemocraten, wanneer bijvoorbeeld de MR in de regering zou zitten en Open VLD niet.

In geen enkel ander land zijn partijen opgesplitst naar taal, ook al spreekt men er verschillende talen, zoals in Zwitserland. Ook in België waren de partijen tot 50 jaar geleden niet opgesplitst. Er waren bijgevolg minder partijen nodig om een regering te vormen, en er waren minder partijvoorzitters. Het is duidelijk dat een land besturen gemakkelijker gaat met minder partijen.

De splitsing van de partijen en de federalisering hebben niet tot meer welvaart geleid, integendeel.

De splitsing van de partijen naar taalrol en de federalisering hebben niet tot meer welvaart geleid, integendeel. Onze geldelijk uitgedrukte welvaart, het bbp, is er in verhouding tot andere landen op achteruitgegaan. Dat is uiteraard te wijten aan de vermeerdering van het 'bestuurlijk apparaat', dat sindsdien meer dan verdubbelde in omvang, maar ook aan de meer ingewikkelde besluitvorming.

De vraag is of anno 2010 de taal een fundamenteler element is in de politieke keuze dan de typisch maatschappelijke waarden volgens dewelke de politieke partijen in andere landen zijn opgedeeld. Het is in die zin moeilijk te begrijpen dat liberalen van alle landen in het Europees Parlement één fractie vormen onder leiding van Guy Verhofstadt, terwijl de MR en de Open VLD géén gemeenschappelijke fractie hebben in het Belgische parlement. Hetzelfde is waar voor socialisten en christendemocraten.

Als dit land de voorbije 50 jaar maar één socialistische, één christendemocratische en één liberale partij zou hebben gehad, zou er nooit een BHV-probleem zijn geweest. Dat is zeker.

■ **Roland Duchâtelet** leidt Melexis, de fabrikant van computerchips voor de autosector. Hij is senator voor Open VLD.

Politieke **versnippering** tegengaan is geen panacee

Politieke versnippering weerspiegelt grondige maatschappelijke veranderingen. Die tover je niet institutioneel weg.

Pascal Delwit

- **Is** politicoloog aan de Université Libre de Bruxelles (ULB).
- **Acht** onderhandelingen complexer omdat ze nu minder globaal en geïntegreerd moeten verlopen.
- **Vindt** ook de asymmetrische regeringen en de politieke versnippering pijnpunten.

De poging om een oplossing te vinden voor de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde is mislukt. De kansen op een akkoord zijn in elk geval zeer klein. Hoe moeten we die nieuwe mislukking opvatten? Er zijn vele antwoorden, met twee belangrijke nieuwe elementen.

De regionalisering, de communautarisering en het federalisme beginnen grote politieke en institutionele effecten voort te brengen. Het louter bestaan van de gewesten en de gemeenschappen maakt onderhandelingen complexer omdat de aanpak van problemen nu minder globaal en minder geïntegreerd is. Minder geïntegreerd, omdat nu in elke partij verantwoordelijken zijn die de federale visie verdedigen en anderen die de regionaal-communautaire zienswijze verdedigen.

Bovendien heeft de ontkoppeling van de verkiezingen de asymmetrie geïntroduceerd. Die tussen de federale regering en de regio's is er gekomen na de regionale verkiezingen van 2004. In 2009 is die asymmetrie nog versterkt. Open VLD zit (zat) federaal in de meerderheid en zit regionaal in de oppositie. Voor de MR geldt aan Franstalige kant hetzelfde. Voor de sp.a, de N-VA en Ecolo geldt het omgekeerde. CD&V, PS en cdH zitten overal in de meerderheid, en Vlaams Belang, LDD en Groen! (Brussel uitgezonderd) zitten overal in de oppositie.

Door d nauwe verwevenheid van het politieke op federaal en op regionaal niveau wijzigt deze situatie de werking van de politiek aanzienlijk.

Een ander belangrijk element is de steeds grotere politieke versnippering. In het federale parlement zitten nu vertegenwoordigers van liefst twaalf partijen: CD&V, Open VLD, sp.a, LDD, Vlaams Belang, Groen!, N-VA, PS, MR, Ecolo, cdH en Front National. Bij de verkiezingen van 1950 haalde de CVP in Vlaanderen 60 procent van de stemmen en had ze bijna 35 procentpunten voorsprong op de tweede, de BSP. Bij de regionale verkiezingen van 2009 kreeg CD&V 22,9 procent van de stemmen, een belachelijk zwakke score voor de grootste formatie. In de jaren 50 haalden de belangrijkste politieke families, de socialisten en de christendemocraten, samen 85 procent. Vandaag geen 40 procent.

Bijt de slang zich bij doorgedreven federalisme niet in de eigen staart?

Die fragmentatie heeft enorme gevolgen. Ze maakt het noodzakelijk verschillende partners samen te brengen om aan een parlementaire meerderheid te geraken, en er zijn aanzienlijk wat partners nodig bij onderhandelingen. Aan speciale meerderheden komen lijkt onmogelijk geworden.

Kunnen die fragmentatie en haar gevolgen worden vermeden? Er zijn twee stromingen. Institutionalisten menen dat de juridische en institutionele contrainte sterke effecten heeft. Anderen zien instituties vooral als product van de maatschappij.

Volgen we de eerste school, dan zou de kieswet wijzigen naar meerderheidsmodel laten vermoeden dat een verkiezing volgens het meerderheidsprincipe ('the winner takes it all') de parlementaire vertegenwoordiging zou kunnen wijzigen: er zouden zich duidelijke meerderheden aftekenen. De politieke versnippering zou dus simpelweg worden tegengaan door de kieswet te wijzigen.

De andere school zal opmerken dat de politieke fragmentatie toch is geëvolueerd, zonder dat het kiessysteem is gewijzigd. Wat zou aantonen dat het kiesstelsel op zich geen effecten teweegbrengt, wel dat die effecten variëren in functie van maatschappelijke ontwikkelingen en van de nationale cultuur. Het verkiezingssysteem is identiek in Groot-Brittannië, India en Canada, maar resulteert toch niet in dezelfde politieke configuraties. Voor Griekenland, Spanje en Portugal geldt dan weer dat hun proportionele systemen vandaag quasitweepartijenstelsels baren.

KANALISEREN

Bovendien valt af te wachten of de effecten wel dezelfde zouden zijn bij Franstaligen en Vlamingen. Men zal opwerpen dat er dan een andere institutionele weg kan worden ingeslagen: die van een doorgedreven federalisme - verkeerdelijk 'confederalisme' genoemd. Daar is toch een sterke vraag naar in Vlaanderen. Maar bijt de slang zich dan niet in de eigen staart? Want waar is de politieke versnippering het indrukwekkendst in België en Europa? In Vlaanderen, en ook meer en meer in Nederland, dat er vaak model staat.

Deze kanttekeningen hoeven natuurlijk een institutioneel debat niet te verhinderen. Maar ze moeten ons ook hoeden voor naïviteit: politieke versnippering is een culturele en politieke vertaling van fundamentele wijzigingen in de maatschappij, vooral in Vlaanderen. Een institutionele verandering kan die misschien wel kanaliseren, maar ze kan hun uitdrukking niet verhinderen.

COLOFON **DE TIJD**

ADRES
Mediafin, Havenlaan 86c, bus 309 1000 Brussel
Tel. +32 (0)2 423.16.11 ; op werkdagen van 8u30 tot 18u
ABONNEMENTEN & DISTRIBUTIE
Tel. 0800 55 150, Fax +32 (0)2 454.28.32, abo@tijd.be
REDACTIE
Tel. : +32 (0)2 423.18.40 , Fax: +32 (0)2 423.18.15
Lezers: reacties@tijd.be, Persberichten: persberichten@tijd.be, Opinie: opinie@tijd.be
REKENING
Mediafin: 412-7058051-21
BTW-NUMMER
404.600.301

ADVERTENTIES
Trustmedia Tel. (02) 422 05 11, Fax (02) 422 05 10, info@trustmedia.be
ALGEMEEN DIRECTEUR
Dirk Velghe
OPERATIONEEL DIRECTEUR
Dieter Haerens
REDACTIEDIRECTEUR
Frederik Delaplace
FINANCIEEL DIRECTEUR
Arnaud Delmarcelle

mediafin | DE TIJD is een uitgave van Mediafin

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER: DIRK VELGHE, HAVENLAAN 86C, BUS 309, 1000 BRUSSEL

TIJD, ZATERDAG 24 APRIL 2010